

УДК 340.135:94(430)«1933/1945»

Геннадій Геннадійович ДЕДУРІН,

доцент кафедри українознавства факультету № 2

*Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук;*

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5277-023X>

ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У НІМЕЧЧИНІ ВНАСЛІДОК ВСТАНОВЛЕННЯ НАЦИСТСЬКОЇ ДИКТАТУРИ

Невід'ємною ознакою держави є виконання нею правоохоронної функції. У демократичних країнах, це дозволяє регулювати суспільні відносини, підтримувати законність та баланс у взаємостунках між органами державної влади і громадянами. Проте, історії відомі випадки, коли встановлення антидемократичних режимів викликає певні деформації правоохоронної функції держави, внаслідок чого, відбувається перетворення правоохоронних органів на інструмент терору, що використовується проти власних громадян. Яскравим прикладом такого роду деформацій є нацистська Німеччина.

30 січня 1933 р. рейхсканцлером Німеччини став Адольф Гітлер. Ця подія виявилася фатальною для демократичних інститутів Веймарської республіки. Вже у перші місяці перебування при владі нацистів, спостерігалися зміни у правоохоронній політиці держави. Так, 31 січня на чолі міністерства внутрішніх справ Пруссії, яке вважалося найбільш впливовим поліцейським органом Німеччини, став Герман Геринг – друга особа у ієрархії гітлерівської партії. Загальнодержавне міністерство внутрішніх справ очолила ще одна людина з найближчого оточення новопризначеного канцлера – Вільгельм Фрік.

З цього моменту розпочалася нацифікація поліцейського апарату. На керівні посади призначалися вихідці зі штурмових загонів та СС. Головним завданням поліції ставала не боротьба зі злочинністю, а розгортання репресій проти політичних опонентів націонал-соціалістів.

4 лютого 1933 р. президентом П. Гінденбургом було підписано сумнозвісний закон «У захист германського народу». Його основні положення підривали основи демократії і громадянського суспільства в країні, надаючи можливість владі забороняти будь-які збори, що нібито могли становити загрозу для громадського спокою. Інші положення закону підривали свободу слова.

17 лютого 1933 р. прусський міністр внутрішніх справ Г. Герінг видає наказ, який дозволив поліції майже без обмежень застосовувати зброю для встановлення «громадського порядку», а 22 лютого, за його ініціативою, близько 30 тисяч членів штурмових загонів (СА) були мобілізовані до лав допоміжних сил поліції, тим самим, отримавши офіційний статус. Отже поліцейські, тобто державні органи, ставали органами нацистської партії, своєрідною наддержавною каральною структурою.

Виступаючи перед «поповненням», Г. Герінг відверто сформулював мету свого знаходження на чолі поліцейського апарату найбільшої землі Німеччини: «Я прийшов сюди не для того, щоб дотримуватися справедливості та законності. Я прийшов знищувати і викорінювати». Не важко здогадатися, що весь поліцейський апарат було переорієнтовано саме на виконання цієї мети його очільника.

Наприкінці лютого нацисти підпалили рейхстаг, звинувативши в цьому комуністів. Ця подія стала сигналом до ще більш рішучого наступу нової влади на залишки демократії у країні. Під тиском рейхсканцлера А. Гітлера, президент П. Гінденбург 28 лютого підписав диктаторський за своїм характером закон «Щодо охорони народу і держави», фактично припинивши дію конституційних прав і свобод. Низка положень закону дозволяла перегляд кореспонденції і прослуховування телефонів, обшуки і арешти майна.

Оприлюднення зазначеного закону спровокувало поширення практики неконтрольованого ув'язнення в концентраційні табори громадян (першим став Заксенхаузен поблизу Оранієнбургу, створений під безпосереднім керівництвом Г. Герінга), яке отримало назву «превентивного арешту». Такий арешт міг відбутися без ордеру, слідства і суду. Це юридичне «ноу-хау» нацистів позбавляло громадян можливості апелювати до законів та юстиції. Компетенція правоохоронної, точніше вже каральної системи, свідомо виводилася з-під контролю державних інстанцій.

21 березня 1933 р. було видано наказ «Про зраду», згідно з яким учинки, що шкодили репутації держави чи уряду прирівнювалися до державної зради. Цей же наказ передбачав організацію мережі «надзвичайних судів» і амністію членам НСДАП, СС і СА, яких було засуджено за часів існування Веймарської республіки. Вчорашні злочинці перетворювалися на героїв і «мучеників».

26 березня 1933 р. з прусського міністерства внутрішніх справ було виділено політичну поліцію, що отримала назву «гестапо» та стала першим відверто каральним органом у системі Третього

рейху. Очолив гестапо Рудольф Дільс, який мав давні тісні зв'язки з Г. Герінгом. Гестапо, формально підпорядковуючись Міністерству внутрішніх справ, володіло надзвичайними повноваженнями, що дозволило йому швидко перетворитися у один з найважливіших інструментів проведення каральної політики як безпосередньо в Німеччині, так і, згодом, на окупованих територіях. Гестапо займалося розслідуваннями діяльності всіх ворожих режиму сил, при цьому його діяльність була виведена з-під нагляду адміністративних судів, в яких зазвичай відбувалося оскарження дій державних органів. У той же час гестапо набуло право вже згаданого «превентивного арешту».

Завершенням демонтажу політичної системи Веймарської республіки стало видання наприкінці березня 1933 р. закону «Про надзвичайні повноваження». Він остаточно закріпив у Німеччині диктатуру нацистів. Передача імперському уряду законодавчих повноважень знищувала поділ законодавчої і виконавчої влади на користь останньої, а надані уряду повноваження з видання законів, що суперечать конституції, власне нівелювали її значення, тим самим деформували правоохоронну систему країни, яку дуже швидко було перетворено на інструмент насилля і терору у руках нацистів.

Одержано 12.10.2017

УДК 347.5

Марія Юрїївна ЄФІМЕНКО,

адвокат (м. Харків),

кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЕРЖАВОЮ У СФЕРІ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом актуалізуються питання відшкодування моральної шкоди, завданої в результаті вчинення тих чи інших дій різноманітними суб'єктами. Не дивлячись на складність оцінки моральної шкоди, відповідне положення існує у законодавстві і суди вимушені дотримуватися його дотримуватися та присуджувати відшкодування у необхідних випадках. Відносини з приводу відшкодування шкоди, завданої державою у сфері нормотворчої діяльності у цьому аспекті не є виключенням. На сьогодні практично відсутнє доктринальне обґрунтування та